

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Współcześni badacze literatury dla dzieci i młodzieży

Author: Krystyna Heska-Kwaśniewicz

Citation style: Heska-Kwaśniewicz Krystyna. (2009). Współcześni badacze literatury dla dzieci i młodzieży. W: K. Heska-Kwaśniewicz (red.), "Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980). T. 2" (S. 119-124). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Współcześni badacze literatury dla dzieci i młodzieży*

KRYSTYNA HESKA-KWAŚNIEWICZ

Po śmierci Krystyny Kulickowskiej w roku 1986, został zlikwidowany Międzyuczelniany Zespół Literatury dla Dzieci i Młodzieży i nastąpiło pozorne rozproszenie badaczy i prac. Jednak już wkrótce zaczęły rozwijać się w poszczególnych ośrodkach akademickich nowe nurty badawcze, z czasem przyciągające coraz więcej młodszej kadry. Można zaobserwować dużą dynamikę zainteresowań tą gałęzią literatury, powstawanie nowych szkół naukowych i rozwój nowych ośrodków. Rozpiętość postaw naukowych jest ogromna: od tradycyjnych badań historycznoliterackich, przez kulturoznawcze z przewagą akcentów antropologicznych, po bibliologiczne, pedagogiczne i biblioterapeutyczne. W ostatnich latach coraz częściej jednak można zauważyć odchodzenie od dawnego typu badań literaturoznawczych w stronę kulturoznawstwa i bibliologii.

Badania nad literaturą dla dzieci i młodzieży skupiają się współcześnie przede wszystkim w czterech ośrodkach: Katowicach, Krakowie, Warszawie i Wrocławiu. Najstarszy ośrodek warszawski, związany z Uniwersytetem, podtrzymuje znakomite tradycje naukowe Krystyny Kulickowskiej, zaraz po nim ośrodek wrocławski nawiązuje do tradycji badawczych równie znakomitego Jerzego Cieślakowskiego; w końcu Kraków kontynuuje prace rozpoczęte przez Józefa Zbigniewa Białka. Do nich dołączają młodsze i całkiem młode ośrodki: Katowice, Kielce, Szczecin, Opole.

Niestety, poza Uniwersytetem Pedagogicznym, gdzie pracuje chyba jedyny w skali ogólnopolskiej Zakład Literatury dla Dzieci i Młodzieży, którym kieruje Alicja Baluch, nie ma jednostek grupujących w sposób zorganizowany badaczy tej

* W niniejszym opracowaniu za względów objętościowych ograniczono się tylko do informacji elementarnych. Wszystkich zainteresowanych odsyłam do bardzo szczegółowego opracowania S. Fryciego: *Współczesna nauka o literaturze dla dzieci i młodzieży i jej przedstawiciele*. Piłkórk Trybunalski 1996 i 2008.

dziedziny. Są oni rozproszeni po różnych wydziałach: filologicznych, pedagogicznych, historycznych, często związani są z bibliotekoznawstwem.

Ośrodki, w których prowadzone są badania nad literaturą dla dzieci i młodzieży, zostaną tu przedstawione w układzie alfabetycznym. Jako kryterium prezentacji przyjęto obecność chociaż jednego samodzielnego pracownika naukowego, wokół którego grupują się młodszy badacze.

Katowice — Uniwersytet Śląski

W Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej badania prowadzone są w Zakładzie Czytelnictwa, którym kieruje Krystyna Heska-Kwaśniewicz. Drugim pracownikiem samodzielnym jest Irena Socha. Zakład realizuje badania nad historią literatury dla dzieci i młodzieży, czytelnictwem, antropologią literacką, prasoznawstwem, życiem literackim i kulturą książki polskiej na Śląsku, książką harcerską, literaturą wspomnieniową o dzieciństwie, prozą przygodową i podróżniczą, repertuarami lektury w środowisku dzieci i młodzieży od połowy XIX wieku po rok 1939, nad współczesnymi aspektami pedagogiki bibliotecznego i edukacji czytelniczej dzieci i młodzieży. Z tego zakresu prowadzone jest otwarte seminarium doktorskie. Cały zespół¹ współpracuje z „Guliwerem”, czasopismem o książce dla dzieci, a K. Heska-Kwaśniewicz i I. Socha należą do Rady Programowej czasopisma.

W Katedrze² Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej Bernadeta Niesporek-Szamburska zajmuje się natomiast językowym obrazem świata dzieci i młodzieży, rozwojem języka dziecka, stylem twórczości dzieci i dla dzieci oraz literaturą i czasopismami dla dzieci.

Z kolei na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Katarzyna Krasoń, dyrektor Instytutu Pedagogiki, kieruje badaniami z zakresu arteterapii, dziecięcego odkrywania tekstu literackiego i ekspresji dziecięcej oraz literatury dla małego i młodego odbiorcy. Katarzyna Krasoń organizuje również w Bibliotece Śląskiej w Katowicach coroczną imprezę ogólnopolską pod nazwą Ogólnopolski Festiwal Ekspresji Dziecięcej.

Wszystkie jednostki ściśle ze sobą współpracują.

¹ W Zakładzie pracują: Małgorzata Gwadera, Hanna Langer, Barbara Pytlos, Katarzyna Tałuć, Marta Nadolna, Sylwia Gajownik oraz Magdalena Kulus. Stale współpracują: Henryka Andrzejczak, Piotr Skowronek, Jolanta Szczepniak, Katarzyna Węcel-Ptaś.

² W Katedrze pracują: Helena Synowiec, Krystyna Koziołek, Danuta Krzyżyk, Małgorzata Wójcik-Dudek, współpracuje Zofia Adamczykowska.

Kielce — Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego

W Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym (dawna Akademia Świętokrzyska) w Kielcach badania prowadzone są na dwóch kierunkach studiów: na filologii polskiej i na pedagogice.

W Instytucie Filologii Polskiej w Zakładzie Literatury Staropolskiej, Oświeceniowej i Romantycznej Zofia Ożóg-Winiarska podejmuje prace badawcze nad współczesną liryką dla dzieci, a także zajmuje się nurtem przyrodniczym w literaturze dla małego odbiorcy. Jest znawczynią twórczości Józefa Ratajczaka.

Tematyka ta jest także obecna na Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym w Instytucie Edukacji Szkolnej, gdzie Marek Kątny poświęca się zagadnieniom z pogranicza pedagogiki i literatury, kształcenia literackiego w młodszych i starszych klasach szkoły podstawowej, kulturze czytelnicznej młodych odbiorców oraz literaturze dla dzieci i młodzieży w okresie międzywojennym.

Kraków — Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej

W uczelni tej Katedrą Literatury dla Dzieci i Młodzieży w Instytucie Filologii Polskiej na Wydziale Humanistycznym kieruje Alicja Baluch³. Alicja Baluch zajmuje się „nauką lektury”, teorią i historią literatury, pograniczem literatury i malarstwa, zastosowaniem kontekstów mitograficznych do interpretacji polskiej i światowej klasyki literatury dziecięcej. Jest członkinią Rady Programowej „Guliwera”, czasopisma o książkach dla dzieci, ukazującego się w Katowicach, wchodzi także w skład Kapituły prezydenckiej nagrody Sztuka Młodym, współpracuje z Honorowym Konsulatem Danii w Krakowie „Nordic Hause”. Występuje często w programach telewizyjnych i radiowych, a także udziela wywiadów i patronuje różnym imprezom artystycznym związanym ze sztuką dziecka, np. teatrom dziecięcym, konkursom literackim; sama również tworzy teksty literackie dla dzieci. Pod jej kierunkiem prowadzone są badania z zakresu historii, teorii i krytyki literatury dla dzieci i młodzieży.

Także w krakowskim Uniwersytecie Pedagogicznym Zofia Budrewicz, pracownik Katedry Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej, prowadzi badania nad szkolnymi formami i metodami kształcenia literacko-kulturowego oraz nad tradycją i współczesnością wychowania regionalnego w szkołach podstawowych i średnich. Własne zainteresowania naukowe koncentruje na tradycji dydaktyki polonistycznej w szkołach zawodowych okresu międzywojennego oraz na podręczniku jako narzędziu kształcenia; interesuje ją

³ Młodszy pracownicy nauki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, zajmujący się literaturą dla dzieci i młodzieży: Małgorzata Chrobak, Maria Ostasz, Jolanta Wyciech, Maria Jazowska-Gumółska; w Katedrze Podstaw Edukacji i Pedagogiki Pracy z Dziećmi pracuje Zbigniew Baran.

szkolna czytanka literacka w dwudziestoleciu międzywojennym, obecność pisarzy w dawnej i współczesnej edukacji humanistycznej, w tym szczególnie pisarzy dla dzieci i młodzieży. Zofia Budrewicz jest kierownikiem Pracowni Edukacji Regionalnej.

Opole — Uniwersytet Opolski

W Uniwersytecie Opolskim w Zakładzie Dydaktyki Języka Polskiego i Literatury Bożena Olszewska, znawczyni pisarstwa Janiny Porazińskiej, podejmuje badania z pogranicza literatury i folkloru, baśni, wiersza dziecięcego oraz prozy autobiograficznej dla młodego czytelnika.

Szczecin — Uniwersytet Szczeciński

Zainteresowania Urszuli Chęcińskiej, zatrudnionej w Zespole Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego, koncentrują się wokół zagadnień edukacji polonistycznej, czytelnictwa dzieci i młodzieży, baśni i baśnioterapii w edukacji elementarnej; podejmuje również badania nad mitologią Bałtyku i literaturą regionalną. Jest wybitną znawczynią twórczości Joanny Kulmowej, a także Jerzego Ficowskiego.

Warszawa — Uniwersytet Warszawski

Badaniami w Uniwersytecie Warszawskim kieruje Joanna Papuzińska-Beksiak, zatrudniona w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego⁴. Dorobek naukowy Joanny Papuzińskiej-Beksiak ma charakter interdyscyplinarny, mieszcząc się w obrębie nauk humanistycznych i sytuując na pograniczu literaturoznawstwa, socjologii kultury i pedagogiki. W orbicie zainteresowań uczoney pozostaje teoria i literatura dla dzieci, folklor dziecięcy, baśni i literatura fantastyczna, literacka twórczość dzieci, inicjacja literacka dzieci, ich czytelnictwo. W roku 1991 Joanna Papuzińska utworzyła pierwsze w Polsce czasopismo o literaturze dziecięcej pt. „Guliwer” i pozostawała jego redaktorem naczelnym do roku 2002, obecnie pełni funkcję przewodniczącej Rady Naukowej czasopisma. Od roku 1992 jest członkiem International Research Society of Children’s Literature. Jest ponadto autorką cenionych utworów literackich dla dzieci.

⁴ Bezpośrednio z Joanną Papuzińską współpracuje Michał Zając, zatrudniony w tej samej jednostce uniwersyteckiej, a także Danuta Świerczyńska-Jelonek, z Wydziału Pedagogicznego, oraz Grażyna Lewandowicz-Nosal i Anna Maria Krajewska, pracujące w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

Z Joanną Papuzińską współpracuje Grzegorz Leszczyński z Zakładu Literatury Pozytywistycznej i Młodopolskiej w Instytucie Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół pozytywistycznej i młodopolskiej literatury dla dzieci i młodzieży oraz kultury literackiej małego i młodego odbiorcy.

Wrocław — Uniwersytet Wrocławski

Dynamicznie rozwijają się badania nad pisarstwem dla młodych odbiorców w Uniwersytecie Wrocławskim. Kieruje nimi Jolanta Ługowska, prowadząca Zakład Teorii Kultury i Sztuk Widowiskowych, a także redagująca dwumiesięcznik „Literatura Ludowa”. Refleksją naukową obejmuje ona związki folkloru i literatury dla dzieci, twórczość dla dzieci, zwłaszcza baśń i subkulturę dziecięcą, jej aspekty genologiczne i typologiczne oraz zagadnienia literatury religijnej adresowanej do młodego odbiorcy. Bardzo dobrze korespondują z tymi badaniami zainteresowania Ryszarda Waksmundy, zatrudnionego w Zakładzie Literatury Polskiej XIX Wieku, badającego pogranicze folkloru i historii dzieciństwa, dzieje baśni literackiej, literaturę dla dzieci i młodzieży, teatr lalek oraz wspomnieniową prozę o dzieciństwie.

Magdalena Jonca, pracująca w Zakładzie Historii Literatury Polskiej XIX Wieku Uniwersytetu Wrocławskiego, również podejmuje w swoich studiach zagadnienia pogranicza literatury i folkloru, antropologię dziecka w literaturze, meandry pedagogiki w literaturze XIX wieku, stereotypy postaci dziecięcych oraz hagiografię w literaturze dla dzieci i młodzieży. Interesuje ją także problematyka śląskoznawcza w literaturze dla młodego czytelnika.

Bibliologiczny punkt widzenia reprezentuje Bogumiła Staniów z Zakładu Bibliotekoznawstwa w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, zajmująca się ilustracją książki dziecięcej, przekładami polskiej literatury dla młodego odbiorcy na języki obce oraz obecnością literatury amerykańskiej w Polsce w latach 1944—1989. W kręgu jej zainteresowań badawczych jest także bibliotekarstwo szkolne w Polsce i na świecie. Wciąż czynni naukowo są emerytowani już profesorowie: Józef Zbigniew Białek i Bogusław Żurkowski (Kraków), Stanisław Frycie (Warszawa) i Gertruda Skotnicka (Gdańsk).

Wielu innych badaczy także podejmuje kwestie mitu i przestrzeni dzieciństwa w literaturze wspomnieniowej (np. M. Czermińska: *Autobiograficzny trójkąt. Świadectwo, wyznanie i wyzwanie*, 1998) czy wizji dziecka w wybranych epokach literackich (A. Czabanowska-Wróbel: *Baśń w literaturze Młodej Polski*, 1996; *Dziecko: Symbol i zagadnienie antropologiczne w literaturze Młodej Polski*, 2003). Również Ewa Ihnatowicz i Ewa Paczoska (Warszawa) często publikują prace na temat kreacji dziecka i literatury dziecięcej.

Przedstawiona tu geografia badań nad literaturą i kulturą dzieci i młodzieży, ze względów oczywistych bardzo lapidarna, wskazuje jednak zarówno główne trendy

naukowe, jak i nieustanny rozwój tej młodej jeszcze dziedziny badawczej. Zważyć bowiem trzeba, że poważniejsze⁵ prace naukowe na tym polu są stosunkowo niedawne, bo sięgają lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku, wtedy też badania nad literaturą dla dzieci i młodzieży zaczęły się wyodrębniać jako subdyscyplina, a dopiero od pewnego czasu pojawiają się habilitacje z tego zakresu, traktowane jako poważne dokonania naukowe.

⁵ Wprawdzie zauważyć można, że początki naukowej refleksji przypadają na połowę XIX wieku i rozwijały się przez następne lata, zwłaszcza w okresie międzywojennym, to jednak dopiero pojawienie się Krystyny Kulickowskiej i Jerzego Cieślukowskiego zdecydowało o podjęciu poważnych, dojrzałych i systematycznych prac.